

U FOKUSU: ČETIRI GODINE PRINUDNOG RADA U SRBIJI REZULTATI PRIMENE UREDBE O MERAMA SOCIJALNE UKLJUČENOSTI KORISNIKA NOVČANE SOCIJALNE POMOĆI

U oktobru 2014. godine Vlada Republike Srbije donela je *Uredbu o merama socijalne uključenosti korisnika novčane socijalne pomoći*, koja je stupila na snagu 24. oktobra 2014. godine. Povodom četiri godine primene Uredbe, prikazujemo najvažnije rezultate njenog sprovođenja. Oni mogu poslužiti i kao prilog diskusiji o *razgradnji socijalnih uloga države*.

Usvajanje Uredbe obrazlagano je kao mera koje će doprineti zapošljavanju najsiromašnijih građana. Tadašnji ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Aleksandar Vulin njeno uvođenje objašnjavao je činjenicom da „socijalna pomoć neće biti pomoć nego zarada“.¹

Uredbom je, između ostalog, predviđeno da se radno sposobni korisnici novčane socijalne pomoći po nalogu centra za socijalni rad uključuju u društveno koristan rad, odnosno rad u lokalnoj zajednici. Oni koji odbiju ovaj vid *aktivacije* mogu izgubiti ili im se može umanjiti socijalna pomoć koja im po zakonu pripada.

PREMA PRAKSI EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA SVAKI RAD ILI SLUŽBA NA KOJE SU POJEDINCI PRINUĐENI POD PRETNJOM NEKE KAZNE ILI SE ZA NJEGA NISU DOBROVOLJNO PRIJAVILI SMATRA SE PRINUDNIM RADOM.

PRINUDNI RAD JE ZABRANJEN KONVENCIJOM MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE RADA BR. 29 KOJA JE USVOJENA JOŠ 1930. GODINE.

Zbog očigledno neustavnih rešenja u Uredbi, podneto je najmanje *tri inicijative za ocenu njene ustavnosti i zakonitosti*², dok je *Zaštitnik građana podneo predlog za ocenu ustavnosti* ovog podzakonskog akta. Iako su prvobitni odgovori Ustavnog suda na urgencije po ovim inicijativama bili da je „predmet u planu rada za naredni period“, ovaj *sud do danas nije doneo odluku* da li su osporene odredbe Uredbe u skladu sa:

- Ustavom;
- Zakonom o socijalnoj zaštiti;
- Evropskom konvencijom o ljudskim pravima;
- Međunarodnim paktom o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima i
- Revidiranom evropskom socijalnom poveljom.

U novembru 2014. godine 57 organizacija civilnog društva podnelo je *zahtev Vladi Republike Srbije da hitno obustavi primenu osporene Uredbe*. Ni na ovaj zahtev nikada nije stigao odgovor.

U međuvremenu, hiljade najugroženijih građana Srbije koji žive u siromaštvu, prinudno rade kako im ne bi bilo ukinuto pravo na novčanu socijalnu pomoć.

U periodu od februara do septembra 2018. godine, A 11 – Inicijativa za ekonomska i socijalna prava sprovela je istraživanje o primeni Uredbe. Rezultati pokazuju da njeni efekti nisu zapošljavanje korisnika već nametanje novih obaveza koje za posledicu imaju ili narušavanje dostojanstva i stigmatizaciju korisnika novčane socijalne pomoći ili gubitak, odnosno umanjeno pravo.

DA BI SE OSTVARILO PRAVO NA NOVČANU SOCIJALNU POMOĆ, POJEDINCI MORAJU DA BUDU PRIJAVLJENI NA EVIDENCIJI NEZAPOSLENIH LICA KOJU VODI NACIONALNA SLUŽBA ZA ZAPOSŁJAVANJE, KAO I DA SE REDOVNO JAVLJAJU SAVETNIKU ZA ZAPOSŁJAVANJE KAKO BI BILI UKLJUČENI U MERE AKTIVNE POLITIKE ZAPOSŁJAVANJA.

SOCIJALNA POMOĆ ZA POJEDINCA U SRBIJI IZNOSI 8283,00 DINARA.

Od 129 zahteva za pristup informacijama od javnog značaja koji su upućeni centrima za socijalni rad, njih 113 je odgovorilo, dok su *pojedini centri nezakonito uskratili pravo na pristup informacijama o primeni Uredbe*.

Iako su neki centri za socijalni rad u svom postupanju utvrdili da je Uredba neprimenjiva, da nema zainteresovanih korisnika ili preduzeća koja bi radno angažovala korisnike socijalne pomoći, *65% centara za socijalni rad* koji su odgovorili donelo je individualne planove aktivacije korisnika.

Od stupanja na snagu Uredbe do kraja juna 2018. godine *najmanje 9436 najsiromašnijih građana* Srbije koji su korisnici socijalne pomoći bilo je prinuđeno da obavljaju neplaćeni rad pod pretnjom gubitka prava.

Poslovi koje prinudno obavljaju korisnici socijalne pomoći kako ne bi izgubili ovo pravo odnose se na održavanje higijene objekata i ulica, kopanje kanala, čišćenje zapuštenih grobalja, uređivanje puteva i obavljanje građevinskih radova. Ovi poslovi ni na koji način ne podižu njihove kompetencije niti poboljšavaju mogućnosti za kasnije zapošljavanje. To dokazuje i podatak da je, prema dobijenim podacima, samo 138 korisnika socijalne pomoći koji su uključeni u mere socijalnog uključivanja *zasnovalo radni odnos*. Čak 92 centra za socijalni rad nema podatke o tome koliko je korisnika zaposleno primenom Uredbe, što jasno ukazuje da *ogromna većina centara ni ne prati efekte njene primene*.

Korisnici besplatno i pod pretnjom gubitka prava koje im pripada obavljaju poslove koje ne mogu da biraju. U Rekovcu, korisnici socijalne pomoći „kopaju rake“ za preminula lica koja su bila korisnici ovog centra za socijalni rad.

Po takozvanim merama aktivacije odbilo je da postupa 237 građana. Oni ostaju u opasnosti od gubitka osnovnih sredstava za život.

Samo oko deset procenata centara za socijalni rad dostavilo je podatke o tome da je umanjilo ili ukinulo iznos socijalne pomoći onim korisnicima koji su odbili da postupaju po merama aktivacije, dok *pojedini centri ni ne znaju tačan broj onih kojima je ovo pravo umanjeno*.

Kriterijumi kojima se rukovode centri za socijalni rad prilikom odlučivanja o tome na koji način korisnici socijalne pomoći treba da se aktiviraju su *nejasni i proizvoljni*. U boljim slučajevima, u obzir se uzimaju porodične prilike korisnika i postojanje autobuske linije ili organizovanog prevoza do mesta „rada“, dok su u pojedinim slučajevima od značaja samo očuvana radna sposobnost i potrebe „poslodavaca“, bez uzimanja u obzir interesa i kvalifikacija samog korisnika.

Izmenama Zakona o socijalnoj zaštiti, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja predvidelo je da se odredbe o prinudnom radu iz Uredbe pretoče u zakonsku normu, odnosno da sprovođenja mera aktivacije bude još jedan uslov za dobijanje prava na socijalnu pomoć.

DA LI ŽELIMO TAKAV ZAKON?

A11*
inicijativa za
ekonomska i
socijalna prava

**OLOF PALME
INTERNATIONAL
CENTER**

Ovaj materijal nastao je uz finansijsku pomoć Međunarodnog centra Olof Palme kroz podršku koju sprovodi Sida Jedinica za podršku civilnom društvu (CIVSAM).

Donatori zadržavaju pravo da ne budu odgovorni za aktuelnost, tačnost, potpunost ili kvalitet pruženih informacija.